

Vogels
in en rond
Nunspeet

Vogels in en rond Nunspeet

Vanwege de ligging op de Noordwest-Veluwe, op de scheiding van het bosrijke Veluwemassief en het Veluwemeer, kent de gemeente Nunspeet een grote verscheidenheid aan leefgebieden (habitats) voor vogels. Vanwege die ligging tussen bossen en randmeren was Nunspeet al vroeg in trek bij recreanten. Vooral 's zomers is de gemeente in trek bij (natuur) toeristen. De oudste campings van ons land – en dan hebben we het over de jaren '20 van de vorige eeuw – bevinden zich in Vierhouten en Elspeet en aan de oever van het Veluwemeer. Om de vele bezoekers van deze regio kennis te laten maken met de afwisselende natuurgebieden is er veel geïnvesteerd in wandel- en fietsroutes. Zó zit je in de dichte bossen en heides en zó zit je in het open weidegebied langs de Veluwe-meerkust. Als beginpunt voor diverse trips rond Nunspeet is hiervoor het Veluwetransferium nabij station Nunspeet aangelegd, met onder meer een bezoekerscentrum van Staatsbosbeheer. ⁽¹⁾

Ook kunstenaars voelden zich al ruim een eeuw geleden aangetrokken tot het Nunspeetse landschap. De ongerepte natuur op het oude land, de Zuiderzee en de boerenbedoeninkjes en eenvoudige bewoners van de Veluwe oefenden een grote aantrekkingskracht uit op kunstschilders. Juist in een tijd van opkomende industrie en verstedelijking wordt de schoonheid van de natuur en het leven dicht bij de natuur ontdekt. Ook in en om Nunspeet en Elspeet vormt zich eind 19^e eeuw een kunstenaarsgroep geïnspireerd door het impressionisme. Meer dan 100 beeldend kunstenaars hebben tussen 1880 en 1950 in deze regio gewoond en gewerkt. Bekende kunstschilders die op de Noord-Veluwe gewerkt hebben zijn Arthur Briët, Willy Martens, Edzard Koning, Jan van Vuuren, Ben Vieggers, Jos Lussenburg, Jaap Hiddink en Chris ten Bruggen Kate. ⁽²⁾

In de gemeentelijke bossen en die van de Kroon-domeinen vinden we een rijke variatie aan wild. Dan moeten we denken aan Edelhert, Wild zwijn, Vos, Das en kleine zoog- en knaagdieren. Maar zoals de titel al aangeeft beperken we ons in deze brochure tot de vogelwereld. Door de vele verschillende habitats kent de West-Veluwe een rijk vogellevens met soorten uit diverse families.

Om het voor u als bezoeker van deze streek wat gemakkelijker te maken zijn in deze brochure de diverse leefgebieden afzonderlijk weergegeven met daarbij de kenmerkende algemene soorten en een of meer doelsoorten die je er eigenlijk altijd wel aantreft.

⁽¹⁾ www.bezoekerscentrumnunspeet.nl

⁽²⁾ www.noord-veluws-museum.nl

Vogels van het Veluwemeer

Op diverse plekken heb je de mogelijkheid om uit te kijken over het Veluwemeer. Dat kan uiteraard vanaf de terreinen van de aan het water grenzende vakantieparken. Het beste uitzicht heb je echter vanaf twee vogelkijkpunten, te weten het kijkscherm bij Polsmaten (naast Europarcs Veluwemeer) en de uitkijktoren naast de monding van de Hierdensebeek.

Doelsoorten

Knobbelzwaan, Meerkoet en Aalscholver.

Andere soorten

Tafeleend, Kuifeend, Wilde eend, Krakeend, Grauwe gans.

In het winterseizoen volgt er een forse aanvulling van de vogelpopulatie met Kleine zwaan, Kolgans en Brandgans. In de trektijd – maart en april en augustus – kun je met een beetje geluk een jagende Visarend zien. In de Flevopolder tegenover Nunspeet broedt sinds enkele jaren een paar Zeearenden. Af en toe verschijnt deze machtige roofvogel ook aan de Veluwse kant en kun je zomaar deze sloom wiekende 'kastdeur' zien jagen op Brasems of Meerkoeten.

Vogels van oevers en rietkragen

Het is uiteraard niet toegestaan om als bezoeker zomaar door de weilanden te struinen om bij de rietkragen van het Veluwemeer te komen. Bij de eerdergenoemde locaties kan dit evenwel prima en ook aan het einde van het Spijkerwegje kom je dicht bij de oever. Volg hiervoor het betonnen fietspad vanaf Europarcs Veluwemeer.

Doelsoorten

Fuut, Rietgors (beide jaarrond), Kleine karekiet (voorjaar/zomer)

Andere soorten

Baardman, Waterral, Rietzanger, Snor.

Als je geluk hebt laat de schuwe Roerdomp – een reigersoort in camouflagekleuren – zich even zien aan de rand van het riet. In de broedtijd zul je 'm eerder horen dan zien. Het mannetje roept een laag "hoemp, hoemp, hoemp" dat klinkt als een misthoorn in de verte.

De Bruine kiekendief is een roofvogel die broedt in rietpercelen en ook jagend langs de oever kan worden gezien (voorjaar/zomer). Geen garantie, maar dat is juist het verrassende van vogelen, je weet nooit wat je tijdens een fiets- of wandeltocht tegenkomt.

Vogels van de weilanden

Dan denkt iedereen natuurlijk aan de overbekende weidevogels Grutto, Tureluur en Kievit. Maar op de laatste na zijn deze verkondigers van de lente jammer genoeg in enkele tientallen jaren grotendeels verdwenen uit het weidegebied langs de Nunspeetse kust. Alleen in weidevogelreservaten zoals de polder Arnhemheen bij Nijkerk en de polder Oosterwolde tussen Elburg en Noordeinde weten ze zich nog te handhaven.

De oorzaken van hun verdwijnen moeten we zoeken in een veelheid aan factoren zoals een lage grondwaterspiegel, met als gevolg dat regenwormen te ver onder het maaiveld zitten, dus onbereikbaar voor de gruttosnavel. Daarnaast eenvormigheid van de vegetatie – alleen maar Engels raaigras, zonder kruiden –, gebrek aan structuur in het grasland door het ontbreken van grazend vee, een te vroege maaidatum en tenslotte predatie wat betekent dat eieren en kuikens worden opgegeten door vossen, kraaien, reigers, hermelijnen en allerlei andere dieren. Met zoveel negatieve zaken mogen we blij zijn een enkel Kievitpaar boven een weiland te zien buitelen of een Tureluur die langs een beekje scharrelt.

Vandaag de dag worden de weilanden meer dan vroeger begraasd door grote groepen ganzen, een feit waar de boeren niet bepaald blij mee zijn.

Doelsoorten

Grauwe gans, Grote zilverreiger, Graspieper.

Vogels van bossen

De gemeente Nunspeet heeft zo'n 3.400 hectare natuur in eigen beheer. Ruim 2.000 hectare daarvan is bos. Juist die bossen – en ook de heidevelden – trekken de toeristen uit die delen van ons land waar de bewoners minder bedeed zijn met grote bosarealen.

De bossen van Nunspeet, Elspeet en Vierhouten zijn over het algemeen variabel van structuur, in die zin dat er op bospercelen meerdere boomsoorten groeien. Monoculturen met slechts één soort – vaak Fijnspar of Larix – zien we steeds minder. De variatie aan verschillende struik- en boomsoorten betekent ook een rijk vogelleven. De soorten die aan bossen zijn gebonden doen het over het algemeen goed, dit in tegenstelling tot de vogels van het boerenland.

Doelsoorten

Grote bonte specht, Boomklever, Boomkruiper, Gaai.

Andere soorten

Diverse mezensoorten, Roodborst, Winterkoning, Vink, Goudhaan, Zanglijster, Fitis, Tjiftjaf, Houtduif, Raaf.

Vogels van de heide en zandverstuivingen

De 20^e eeuwse Edese schrijver en journalist Jac. Gazenbeek publiceerde in 1975 het boek 'Veluwe, wilt en bijster landt'. De titel refereert aan de in het begin van de zeventiende eeuw op de Noord-Veluwe geboren historicus Arent van Slichtenhorst die met deze typering het Veluwse landschap aanduidde. Wilt en bijster was de Veluwe zeker in vorige eeuwen met haar uitgestrekte heidevelden en een keten van zandverstuivingen. Nunspeet heeft ruimschoots deze landschapstypen binnen haar gemeentegrenzen. Elspeetsche Heide, Westeindsche Heide, Vierhoutensche Heide en Noorderheide zijn stuk voor stuk fraaie heides, allen goed bewandel- en fietsbaar. Ook dit landschapstype kent haar eigen vogelpopulatie, met soorten die deels ook op zandverstuivingen zijn aan te treffen.

Tot in de 19^e eeuw werd het landschap van de West-Veluwe gekenmerkt door een keten van stuifzanden welke zich uitstreckte van Ede tot aan Wezep. Het ontstaan van stuifzanden is kort gezegd het gevolg van menselijk handelen. Het kappen van bossen leidde tot het ontstaan van heidevelden die vervolgens door overbegrazing door schaapskuddes en het steken van heideplaggen als meststof degradeerden tot kale zandvlaktes waar de wind vanaf de Zuiderzee vrij spel had.

Het Hulshorsterzand is het grootste stuifzand op de Noord-Veluwe. Vlak naast het gebied ligt het prachtige dal van de Hierdense Beek, waar het water haar weg zoekt door een eeuwenoud bos. De combinatie van beide gebieden levert een prachtige wandeling op, waar met name in het voorjaar veel vogels te vinden zijn.

Een mysterieuze en redelijk zeldzame soort van heides en aangrenzende bosranden is de Nachtzwaluw die pas in de avondschemer actief wordt. Een goede plek om deze vogel te spotten is aan de Stakenbergerweg, halverwege speelweide en Schapendrift. Of aan de Elspeterbosweg/Vierhouterweg tussen Vierhouten en Elspeet. Geniet van het moment dat je de Nachtzwaluw hoort ratelen of ze ziet wiekelen boven de heide.

Doelsoorten

Geelgors, Boomleeuwerik, Roodborsttapuit, Veldleeuwerik.

De zang van de Geelgors is zeer kenmerkend voor mooie zomerse dagen en klinkt ongeveer als ti ti ti ti tëh. De zang vertoont een sterke gelijkenis met de eerste tonen van de vijfde symfonie van Beethoven.

Andere soorten

Koekoek, Boomvalk, Nachtzwaluw, Boompieper.

Vogels van beken

In en rond Nunspeet liggen wel twaalf beken. Allemaal stromen ze vanaf de Veluwe omlaag naar het Veluwe-meer. De beken bij Nunspeet zijn kwelbeken. Dat betekent dat het water uit de beken opborrelt uit de grond langs de noordrand van de Veluwe. Het is dus schoon water; tientallen tot honderden jaren gefilterd door het zand.

De Hierdensche Beek op de grens met Harderwijk is meer een regenbeek dan een kwelbeek. Ze stroomt van het Uddelermeer en Bleeker Meer naar het Veluwe-meer over een lengte van ongeveer 25 km. De beek wordt lokaal anders genoemd, zo spreekt men in

Leuvenum over de Leuvenum-
sche Beek en in Staverden
vanzelfsprekend van de
Staverdensche Beek.

Doelsoort:
Ijsvogel

Andere soorten:

Grote gele kwikstaart (sporadisch aan te treffen) en bij
strengere vorst als stromende beken niet dichtvriezen:
Witgatje, Watersnip en Bokje.

Deze soorten hebben helder water nodig, omdat ze
hun voedsel in het water moeten kunnen zien.
De omgeving rondom het water moet voldoende
beschutting bieden, want in een steile zandige oever
van een beek kan de Ijsvogel zijn nestgang graven.
Een kans om de Ijsvogel te treffen maak je aan het
einde van de Hierdensche Beek in de buurt van het
zgn. Duitse bruggetje, nabij de Poolseweg in de buurt
van de parkeerplaats Hulshorsterzand en bij Staver-
den. Bij de vijver van het kasteel Staverden kun je met
veel geluk de Grote gele kwikstaart spotten.

Vogels van vijvers en vennen

Ook met deze 'natte' biotopen is de gemeente
Nunspeet niet karig bedeed. Soms prominent in het
landschap zichtbaar, zoals de Zandenplas en de vijver
op landgoed Hulshorst, soms verstopt in heideterrei-
nen of dicht bos. Behalve beide genoemde waterpar-
tijten kennen we de Waschkolk, de met rododendrons
omzoomde vennen bij het voormalige Ronde Huis, het
Mosterdveen in Vierhouten, de Tonnetjesdelle op de
Noorderheide en de vijver binnen de Buntezoom, een
woonwijk van Nunspeet.

Doelsoorten
Waterhoen, Dodaars.

*De Dodaars dankt zijn naam aan
z'n kontje: het korte, lichte dotje
is vaak opgezet en doet dan
donsachtig aan.
In de broedtijd maakt de Dodaars
een hoog hinnekend geluid als
van een veulen.*

Op visite bij de vogels in en rondom Nunspeet

Zoals in de inleiding al opgemerkt was Nunspeet en
omliggende dorpen altijd al in trek bij de recreant.
Maar in de Coronaperiode en zeker tijdens de lock-
downs zagen boswachters en natuurbeheerders een

flinke toename van wandelaars en fietsers in natuurgebieden, maar ook in het boerenland. Ook nu er geen coronamaatregelen meer zijn, zien ze dat het druk blijft in de natuur. Je kunt stellen dat door de pandemie veel landgenoten de Hollandse natuurgebieden hebben ontdekt en dat recreëren in eigen land een flinke impuls heeft gekregen. De toegenomen drukte kan tijdens het broedseizoen van vogels voor problemen zorgen. Maar ook daarna tijdens de grote vakantieperiode in de zomer en zelfs in het herfst- en winterseizoen hebben we rekening te houden met de rust van individuele vogels en de soorten die in groepen op de weilanden en op het Veluwemeer verblijven. "Iedereen is van harte welkom in de natuur maar bedenk dat we als mensen te gast zijn in 'het thuis' van planten en dieren. Vooral in het voorjaar is de kraamkamer van Moeder Natuur kwetsbaar," zegt een boswachter. Dat betekent ook je hond aangelijnd houden en niet laten loslopen waar dat niet mag. Struinende honden verstoren vogels die op de grond broeden of stuiten op reekalfjes die dan nog erg kwetsbaar zijn.

In het algemeen is de auto een goede schuilhut als je vogels wilt bekijken of fotograferen. Ze zullen misschien waakzaam reageren, maar niet op de vleugels gaan zolang je niet het portier opent en uitstapt. Geniet van de natuur, maar betreed het thuis van de dieren en planten met respect!

Deze brochure is een initiatief van de Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe (vbwnoordveluwe.nl)

*Andere natuurclubs actief in Nunspeet zijn:
KNNV Noordwest-Veluwe, vereniging voor veldbiologie (noordwestveluwe.knnv.nl),
IVN-afdeling Noordwest-Veluwe (ivn.nl/afdeling/noordwest-veluwe)*

Foto's: Roel Pannekoek, Jan Nijendijk, Alex & Annette Hagenbeek en Wim Janszen.

